

УДК 27-875.26"03/05"

94(363.6)"03/05"

DOI: 10.5937/sabornost2014123R

Оригинални научни рад

Радован Радић*

Универзитет у Источном Сарајеву, Музичка академија, Источно Сарајево

Аријанство и Готи: Улога готског фактора у преносу Аријанства на традиционалне просторе Старог Рима и Италије

Abstract: Аријанство јесте јерес која доживљава свој огроман успон у IV вијеку. Током наведеног вијека, аријанство се од учења једног свештеника са александријске парохије Вавкале развија у аријанско исповиједање, које средином IV вијека ствара јаку кризу унутар граница Империје. Аријево учење постаје разлог сазивања Првог и великог васељенског сабора на коме се исто учење као јерес осуђује. Предмет овог истраживања представља период аријанске кризе када народ Готи примају хришћанство од стране аријанаца проповједника али и епоха непосредно након ове, крај V и прва половина VI вијека, када аријанство постаје религија владајуће гарде власти Остроготског краљевства Италије.

Key words: Аријанство, Готи, Остроготско краљевство, Италија, јерес, Улфила.

1. Јерес аријанство

Аријанство јесте хришћанска јерес настала током друге деценије IV вијека у круговима Цркве александријске, у Александрији египатској. Јерес свој назив добија по своме зачетнику, Арију (lat. Arius, ελλ. Ἀρειος) ђакону, а касније свештенику Цркве Александријске „...Арије, свештеник Александрије египатске“¹. Према историјским подацима, Арије води поријекло из Либије. Најстарији историјски подаци о њему вежу се за период прије 311. године, односно период мученичке смрти Петра, епископа Александријског (lat. Petrus ελλ. Πέτρος). Наиме, Аријево име се повезује са епископом Ликополија, Мелетијем (lat. Meletius ελλ. Μελέτιος), носиоцем раскола унутар Цркве Александријске 308. године. Он врло брзо напушта Мелетија и прилази Петру, епископу Александрије, који га и рукополаже у чин ђакона (око 308. године). Међутим, Петрова богословска позиција према мелетијевцима, а особито она која се тиче крштења, изазива

* radovan.radic@mak.ues.rs.ba

¹ Ἀρειος, πρεσβύτερος τῆς κατ' Αἴγυπτον Ἀλεξανδρείας (Σωζόμενος, PG 67, 904 C).

реакције код самог Арија, након чега се од стране Петра искључује из Цркве (Σωζόμενος, PG 67, 904 C). Претходно наведени догађај мученичке смрти Петра Александријског, као и у наставку долазак на столицу александријских епископа Ахиле (lat. Achillas, ελλ. Αχιλλας, 311–313), позитивно дјелују а Аријеву позицију. Након тражења опроштаја од новог александријског епископа, Арију се не само дозвољава служење него се удостојава у чин свештенички „након што Петар мученички страдаше, од Ахиле опроштај тражећи, дозвољено му је служити; и свештенства се удостојио“². Његов успон унутар александријског клира траје и у првом дијелу епископског управљања овом Црквом од стране епископа Александра (lat. Alexandrus, ελλ. Αλέξανδρος, 313–328), који му на управу уступа велику александријску парохију, Вавкалу (Φιλοστόργιος, 1748, 432 B; Φειδάς, 1994, 379). До заокрета, свакако, на релацији Александар — Арије долази на сабору кога управо Александар организује поводом жалби клира Александрије на Аријеву проповијед међу вјерним народом. Податак о сукобу проналазимо код црквеног историчара V вијека, Сократа Схоластика (lat. Socratis, ελλ. Σωκράτης, 380–440). Наиме, Сократове оптужбе на Аријев рачун се базирају на чињеници да исти управо током овог периода свога живота нагиње према учењу Савелија Либијца (lat. Sabellius Libyci, ελλ. Σαβέλλιος Λίβυος) односно монархизму те да на најправославнију бесједу епископа Александра о Пресветој Тројици пред сабором александријског свештенства жустро у духу монархиста реагује: „...оштро одговори на од стране епископа говорено; и рекавши, Ако Отац роди Сина, почетак постојања има рођени; и из тога постаје јасно, да дејаше када не дејаше Син; тако да из потребе произлази, из не бића он има постојање“³.

Након очигледног сукоба по питању догословских ставова, Арије појачава своју активност, особито на простору Александрије, Египата, Либије и Горње Тиваиде, гдје и проналази одређени број својих присталица, не само међу свештенством него и међу епископима. Новонастала ситуација у александријској Цркви постаје узрок засједања једног низа црквених сабора на простору Египта, од којих јесте свакако најважнији одржани у Александрији 320. године на коме се Арије и његови истомишљеници рашчињавају (Σωκράτης, PG 67, 41C–44A).

Јерес аријанство, свакако, представља један сет јереси насталих услед споја либијског лобија, јудејства, јелинске филозофије, као и погрешних тумачења новозавјетних мјеста историјско-граматичком методом антиохијске школе. Свакако, на Аријево догословско удијећење велики утицај има његово либијско поријекло, гдје постоји јака савелијанистичко

² Ἐπει δὲ Πέτρος ἐμαρτύρησε, συγγνώμην αἰτήσας Ἀχιλλᾶν, ἐπετράπη διακονεῖν· καὶ πρεσβυτερίου ἠξιώθη (Σωζόμενος, PG 67, 905 A)

³ .. γοργῶς ὑπαλήντησε πρὸς τὰ παρὰ τοῦ ἐπισκόπου λεχθέντα· καὶ φησιν, Εἰ ὁ Πατήρ ἐγέννησε τὸν Υἱὸν, ἀρχὴν ὑπέρξεως ἔχει ὁ γεννηθεὶς· καὶ ἐκ τούτου δηλον, ὅτι ἦν ὅτε οὐκ ἦν ὁ Υἱός· ἀκολουθεῖ τε ἐξ ἀνάγκης, ἐξ οὐκ ὄντων ἔχειν αὐτὸν τὴν ὑπόστασιν (Σωκράτης, PG 67, 41B).

— монархистичка струја. Његова богословска убијећења у суштини јесу монархистичка, према којима вјерује у једног Бога, истинитог, бесмртног, беспочетног, који у почетку сам постоји „јер Бог претпостоји Сину беспочетно“⁴. Са друге стране, према Арију, у односу на Оца, Син по природи и суштини није истинити Бог, јер постоји вријеме када није постојао „прије него се родио, или створио, или одредио, или утврдио, није постојао...“⁵. У својој посланици према своме истомишљенику лукијанисти⁶ „салукијанисто истинито“⁷. Евсевију Никомидијском (lat. Eusebius Nicomediensem, ελλην. Ευσέβιος Νικομηδείας), Арије јасно истиче своје увјерење, због кога у истој посланици и оптужује папу Александра да га прогања, јер прави разлику између Сина и Бога: „Син има почетак; Бог опет беспочетан јесте“⁸. У свом учењу Арије јасно подвлачи разлику и између Сина и осталих створења. Наиме, према истоме, Син „постаде вољом и одлуком прије времена и прије вијекова“⁹ док се остала створења стварају од Бога кроз Сина (Φειδάς, 1994, 387). Као посебно важан се показује дио учења, који се односи на Духа Светога. На наведено учење свакако има утицај јелинска филозофија превасходно Талеса, Питагоре и стоика чију терминологију везану за материју (створена, промијењљива), Арије употребљава при својим ставовима. Наиме, према истом, прије стварања духовног и материјалног свијета, Бог кроз Сина ствара и Духа Светог (Φειδάς, 1994, 388). Такође, према аријанској христологији, својим оваплоћењем Син Божији не узима цјелокупну људску природу, напротив, само тијело док мјесто душе заузима створени Логос — Ријеч Божија.

Сукоб са александријским папом Александром, који се везује за временски период прије као и око Александријског сабора 320. године, представља успон јереси и излазак изван граница Цркве александријске. Наиме, током наведеног периода начела јереси проналазе подршку и код одређеног круга епископа Истока¹⁰ односно изван наведених области Александрије, Египта, Либије и Горње Тиваиде. Узрок наведеног јесте опширна Аријева епистографска дијелатност током периода који креће нешто пред Александријски сабор а завршава се тек са његовом смрћу. Арије, свакако, покушајем интернационализације александријског спора, којим би проузроковао спољни притисак на Цркву Александријску, покушава издејствовати повратак у свештенство исте Цркве. Од пресудног значаја

⁴ ὅτι προῦπάρχει ὁ Θεὸς τοῦ Υἱοῦ ἀνάρχως (Θεοδώριτου, 1748, 20А).

⁵ πρὶν γεννηθῆ, ἤτοι κτισθῆ, ἢ ὀρισθῆ, ἢ θεμελιωθῆ, οὐ ἦν (Θεοδώριτου, 1748, 20В).

⁶ Подразумијева се Лукијан Антиохијски, оснивач Антиохијске школе као и утемељивач критичког историјскограматичког метода.

⁷ Συλλοκיאνιστὰ ἀληθῶς (Θεοδώριτου, 1748, 20С).

⁸ ἀρχὴν ἔχει ὁ Υἱὸς· ὁ δὲ Θεὸς ἀναρχος ἐστὶ (Θεοδώριτου, 1748, 20С).

⁹ ἀλλ’ ὅτι θελήματι καὶ βουλή ὑπέστη πρὸ χρόνων καὶ πρὸ αἰώνων (Θεοδώριτου, 1748, 20В).

¹⁰ Током наведене римско-ромејске епохе писци у својим дијелима под изразом Исток (Ανατολή) подразумевају источни дио Империје.

јесте подршка коју добија унутар кругова покрета антиохијских лукијаниста као и оригениста. Најзначајнији представник првих наведених без сваке сумње јесте претходно помињани сродник императора Ликинија (lat. Licinius, ελλ. Λικίνιος, †324), Евсевије, епископ Никомидијски, док код друго наведени најутицајнији је црквени историчар, Евсевије, епископ Кесаријски (lat. Eusebius Cæsareæ, ελλ. Ευσέβιος Καισαρείας). Од посебног значаја јесте одломак из Аријеве посланице упућене Евсевију Никомидијском, којом утицајном Никомидијском епископу¹¹ износи увјерење да прогони од стране папе Александра нису због новотарија, него управо због учења које, између осталог, подржавају и други прогоњени епископи Истока: „и пошто Евсевије брат твој који је у Кесарији, и Тхеодот, и Атанасије и Григорије и Аетије, и сви који су по истоку говоре да Бог Сину претпостоји беспочетно постадоше анатемисани...“¹².

До заокрета у александријским дешавањима долази 324. године услед Константинове побједе над Ликинијем, чиме Константин постаје император јединствене Римске Империје. Наиме, изасланство предвођено дубокопоштованим кордобским епископом Осижом (lat. Osius Cordubensis, ελλ. Όσιος Корδούης, †357/8), управо због огромних спољних утицаја, као и притисака на Цркву Александријску, брзо увиђа немогућност ријешења спора унутар наведене Цркве. Стога и његов првобитни приједлог императору јесте ка сазивању једног тијела сабора састављеног од епископа цијелог Истока, дакле Мале Азије. Међутим, због тежине ситуације, али и других присутних проблема као што је погрешно празновање Пасхе управо од стране малоазијских епископа, засиједање сабора се проширује на један доста шири сазив на коме би учествовали и епископи цијелог запада, односно Европе. Сабор се већ наредне 325. године сазива у Никеји у области Витинијској, у близини данашњег града Истанбула, уз присуство епископа црквених столица са *јочасџима сџаријеи*, односно према прихваћеном црквеном предању укупно три стотине и осамнаест епископа Цркве. Сабор анатемиса Арија као и његове истомишљенике, уз стриктну забрану повратка истога у Александрију (Σωκράτης, PG 67, 69A).

Паралелно, оци окупљени на сабору по питању аријеве христологије, уводећи у црквену терминологију израз јединосущан, Сина „објављују

¹¹ Поред породичног утицаја на Ликинија, утицај Евсевија Никомидијског се огледава у црквеној позицији коју има током наведене епохе. Наиме, град Никомидија у временском периоду између Диоклецијанових реформи Царства тј. успостављања Четвероначалства односно Тетрархије, и изградње Констандиновог града на Босфору, током првог дијела владавине Констандина Великог, јесте престоница источног дијела Империје или једна од четири престонице Римског Царства.

¹² καὶ ἐπειδὴ Εὐσέβιος ὁ ἀδελφός σου ὁ ἐν Καισαρεία, καὶ Θεόδωτος καὶ Παυλῖνος καὶ Ἀθανάσιος καὶ Γρηγόριος καὶ Ἄετιος, καὶ πάντες οἱ κατὰ τὴν ἀνατολὴν λέγουσιν ὅτι προϋπάρχει ὁ Θεὸς τοῦ Υἱοῦ ἀνάρχως ἀνάθεμα ἐγένοντο, (Θεοδώριτου, 1748, 20A).

јединосущног Оцу¹³. Од изразитог значаја јесте одломак о Духу Светом који се налази у „споразуму вјеровања“ (συμφωνία της πίστεως) прочитаног на Никејском сабору, а кога проналазимо записаног код историчара Сократа: „и у Духа Светога. Оне који говоре, да је постојало некада када није постојао, и прије него се родио није постојао, и да је из небића постао, и из друге личности или суштине убијеђујући да је, или створен, или промјењив, или другачији од Сина Божијег, света саборна и апостолска црква анатемише“¹⁴. Одлуке сабора у Никеји потписују сви присутни епископи са истока и запада Империје са изузетком пет епископа Аријевих истомишљеника (Σωκράτης, PG 67, 68C).

2. Готи и аријанство

Народ Готи према византијским историјским изворима јесу нехришћански народ, чије станиште се — у односу на Империју, налази са оне стране доњег тока Дунава односно римско-romeјског Истроса (Ἰστρος ποταμός). У епохи прије готског сусрета са римско-romeјском цивилизацијом, од стране Ромеја се ословљавају варварима: „Са оне стране Истроса су варвари прозвани Готи“¹⁵.

До сусрета Гота са хришћанством долази већ у периоду прије Првог васељенског сабора. Према каснијем историјском свједочанству, на истом васељенском сабору и имају свога представника, који се при потписивању саборских одлука православно потписује као епископ Теофил Босфоритански (lat. Theophilus Bosporitanus, ελλ. Θεόφιλος Γότθων)¹⁶. Са претходним се несумњиво слаже и већина ранијих црквених историјских извора, свакако, од којих је најзначајнији Сократисов (lat. Socratis, ελλ. Σωκράτης, †450), који у својој историјској дијелу „Црквена Историја“ (Εκκλησιαστική Ἱστορία) потврђује да је ријеч управо о епископу Гота, који са Никејцима гласа православно о одлукама сабора „... Теофилу, као Гота епископ који је на сабору у Никеји присуство потписао“¹⁷.

Према византијским историјским изворима, до ширег прихватања хришћанства од стране Гота долази тек у каснијем периоду. Прецизније податке о овом догађају проналазимо код византијских историчара са прелаза из IV у V вијек, Филосторгија (lat. Philostorgius, ελλ. Φιλοστόργιος, †439) и

¹³ ὁμοούσιον τῷ πατρὶ κηρύξαντες (Mansi II, 752C).

¹⁴ καὶ εἰς τὸ ἅγιον Πνεῦμα. Τοὺς δὲ λέγοντας, ὅτι Ἦν ποτε ὅτε οὐκ ἦν, καὶ Πρὶν γεννηθῆναι οὐκ ἦν, καὶ ὅτι Ἐξ οὐκ ὄντων ἐγένετο, ἢ ἐξ ἑτέρας ὑποστάσεως ἢ οὐσίας φάσκοντας εἶναι, ἢ κτιστὸν, ἢ τρεπτὸν, ἢ ἄλλοιωτὸν τὸν Υἱὸν τοῦ Θεοῦ, ἀναθεματίζει ἡ ἀγία καθολικὴ καὶ ἀποστολικὴ Ἐκκλησία (Σωκράτης, PG 67, 68C).

¹⁵ Οἱ πέραν τοῦ Ἰστρου βάρβαροι οἱ καλούμενοι Γότθοι (Σωκράτης, PG 67, 552B).

¹⁶ Mansi II, 702B.

¹⁷ Θεοφίλω, ὃς τῶν Γότθων ἐπίσκοπος ὢν τῇ ἐν Νικαίᾳ συνόδῳ παρῶν καθυπέγραψε (Σωκράτης, PG 67, 349C).

Сократиса. Претходно поменути историчари догађај покрштавања Гота стављају у временске оквири шире половине IV вијека, односно између владавине Константина Великог (306–337) и императора Валенса (lat. Valens, ελλ. Ουάλεντ, 364–378).

Ријеч је о двоструком византијском предању које се током V вијека задржава у Империји а записује се од стране црквених историчара.

Филосторгије, који не скрива своје симпатије према аријанству, као вријеме покрштавања Гота узима временски оквир проповједи међу Готима Улфиле, епископа Готског (lat. Ulphilas Gothorum, ελλ. Ουλφίλας Γότθων). Период Улфилиног почетка проповиједи, према истом историчару, почиње током владавине императора Константина, а прије 337. године (Φιλοστόργιος, 1748, 434 С). Улфила, према Филосторгију, преко својих предака, заробљених од стране Гота, води поријекло из Кападокије (Φιλοστόργιος, 1748, 434 С). Стога је и разумљиво његово интересовање за дешавања, поготово религијска, унутар Империје као и његово савршено познавање језика које му знатно помаже током каснијих достигнућа.

Из Филосторгијевог поглавља о Улфили Готском („Црквене Историје“) стичемо сазнања о снажном утицају аријанства на црквена дешавања у временском периоду између прва два васељенска сабора. Са друге стране, добијамо значајне податке о повезаности готског свештенства са аријанским круговима у престоници Источног царства. Сходно историјском тексту, Улфила се након успјешне проповиједи, од стране епископа Евсевија и његових истомишљеника хиротонише за епископа Гота „од стране Евсевија уз његове епископе се хиротонише...“¹⁸. Свакако, на овом дијелу пажњу привлачи довођење у везу са именом епископа Евсевија, који сходно тексту, са својим епископима хиротонише Улфилу. Ријеч је, дакле, о епископу који има власт хиротонисања других епископа, који сходно томе припада неком од великих црквених центара овог доба. Да се Улфилина хиротонија доводи у директну везу са утицајним епископом ове епохе, Евсевијом, епископом Никомидијским, истакнутим аријанцем изопштеним од стране Првог васељенског сабора, свједочи и временски оквир Улфилине проповиједи — Константинова епоха, као и садржај претходних али и каснијих поглавља Филосторгијеве историје у којима се управо говори о дијелу Евсевија, епископа Никомидијског.

Занимљив јесте свакако одломак који претходи дијелу о хиротонисању, гдје Филосторгије, величајући његову проповијед коју пореди са изласком народа из безбожства, и поред постојања свиједочанства о епископу Теофилу Босфоританском, Улфилу почасно ословља првим епископом Гота: „Улфила овај научивши излазак из безбожства, њихов први Епископ постаде“¹⁹.

¹⁸ Ὑπὸ Εὐσεβίου τὸν αὐτῶν Ἐπισκόπων χειροτονεῖται (Φιλοστόργιος, 434D)

¹⁹ Οὐλφίλας οὗτος καθηγῆσατο τῆς ἐξόδου τῶν ἀσεβῶν, Ἐπίσκοπος αὐτῶν πρῶτος καταστάς (Φιλοστόργιος, 434D).

Други византијски историчар, Сократис, прихватање хришћанства од стране Гота ставља на почетак седме деценије IV вијека односно у период владавине императора Валенса (Σωκράτης, PG 67, 552C). Догађај обрађује чињеницом ромејске интервенције у сукоб двије зарађене готске струје, Фритигернисове (lat. Fritigernus, ελλ. Φριτιγέρνης) и Атанарихосове (lat. Athanarichus, ελλ. Αθαναρίχος). Наиме, у јеку Атанарихосове јаке офанзиве, његов противник Фритигернис се за помоћ обраћа ромејском императору Валенсу. Ромејске трупе стациониране у Тракији, прелазе Дунав и у сукобима са Атанарихосовим присталицама са оне стране ријеке Дунав извојевају побједу: „и чине побједу против Атанарихоса са оне стране Истроса“²⁰. Према ромејском црквеном историчару, Фритигернис, као знак захвалности императору Валенсу због благовремене помоћи по питању противника Атанарихоса, не само да прима хришћанство него и друге Готе убијеђује у исто.

Сократисово историјско излагање, за разлику од његовог савременика историчара Филосторгија, се базира на чињеници да Готи аријанство примају преко императора Валенса, који јесте присталица Аријанства, што нам Сократис и прилаже у свом излагању: „Због тога и до сада већином Готи Аријанске религије истинити хотећи постају, тада преко императора ову су примили“²¹.

Историчар нам у свом првом дијелу поглавља о примању Хришћанства од стране Гота свакако у догађају покрштавања једног дијела овог народа велича улогу ромејског императора, што се и потврђује не навођењем проповједника при чину покрштавања. Међутим, до промјене долази са почетком другог дијела поглавља, кога и писац почиње са временским прилогом „тада“ (Σωκράτης, PG 67, 553A) у коме отвара нову тему — о заслугама Улфиле, који сходно тексту црквене историје већ јесте епископ Гота. Према Сократису „тада“ Улфила, епископ Гота односно у епохи императора Валенса, ствара готски алфабет и у наставку на готски језик преводи Свето Писмо. Улфилина заслуга, без сваке сумње, јесте покрштавање великог дијела народа Гота, коју историчар у наставку излаже. Наиме, прихватање Хришћанства се не ограничава само на присталице Фритигерниса, тј. лојалне императору Валенсу, него и оне супротне њима, Атанарихосове. Последњи догађај, према Сократису, постаје и узроком једног тешког прогона Гота Хришћана од стране Атанарихоса (Σωκράτης, PG 67, 553A–B).

Наведени византијски извори се уопште слажу са чињеницом да народ Готи током свог процеса покрштавања Хришћанство примају од стране проповједника аријанског исповједања.

²⁰ καὶ ποιοῦνται νίκην κατὰ Ἀθαναρίχου πέραν τοῦ Ἰστρου (Σωκράτης, PG 67, 552C).

²¹ Διὸ καὶ μέχρι νῦν πλείους οἱ Γότθοι τῆς Ἀρειανῆς θρησκείας ὄντες τυγχάνουσι, τότε διὰ τὸν βασιλέα ταύτη προσθέμενοι (Σωκράτης, PG 67, 552C–553A).

Улога Готског епископа Улфиле се не ограничава само на проповиједи међу Готима. Исти на нивоу истока Империје током аријанске кризе активно учествује у проналажењу ријешења за ново аријанско исповиједање вјере, прихватљиво за све Аријанце, а које би требало замијенити оно постојеће — Никејско. Његова улога се огледава управо у писању првог облика новог исповиједања вјере, Цариградског, насталог након неуспијеха Селевкијског. Исповиједање јесте карактеристично по издјегавању израза суштина и личност „Додаје се пак њој, нити суштине, нити личности, пред Богом говори. Ову и Улфила епископ Гота тада прво састави“²².

Одлични византијско — готски односи трају све до краја владавине Валенсове, када се услед тешких окршаја са сусједним Хунима, 376. године, Готи присиљавају на напуштање свога станишта, прелазак доњег тока Дунава и пресељење у Тракију „...у земљу Ромеја дјеже...“²³. Са своје стране император Валенс у циљу одбране Империје од спољних фактора, али и увећања моћи ромејске војске (Σωκράτης, PG 67, 553C), Готима након њихових миграција у Империју и уступа ову пограничну област за живљење „...у сваком случају њима одређује предијеле Тракије...“²⁴. Наведеним, Готи се пењу на лествицу више у свом односу према Империји. Наиме, од тренутка уласка у државни организам исти престају бити варварима и постају државни послушници, који од сад носе и државне титуле.

Међутим, до првих проблема са Готима долази већ пред крај седме деценије IV вијека односно 378. године, када долази до устанка тракијских Гота. Исти у своме војном походу према престоници Царства, граду Цариграду, мјесеца маја наведене године се налазе под утврђеним цариградским зидинама (Σωκράτης, PG 67, 560A–B). Император Валенс при свом повратку са истока Империје у Цариград, међу становништвом затиче хаотичну ситуацију. Становници јесу посебно узнемирени преласком готских војника преко зидова града и уласком у исти. Претходно постаје узрок једног ширег војног окршаја (јун–август 378. године) са Готима услед кога током битке код Адриануполија 9. августа 378. године живот губи и император Валенс (Σωκράτης, PG 67, 560; Φειδάς, 1997, 60). Неопходан мир са Готима се постиже тек након доласка на власт и интервенцијом искусног императора Теодосија Великог (lat. *Flavius Theodosius Augustus* ελλ. Θεοδόσιος Α΄, †408).

3. Аријанство у Италији

Готски утицаји током V вијека унутар Империје попримају огромне размјере. На истоку Империје, у европском дијелу, два свакако најутицајнија остроготска представника ове епохе, без сваке сумње јесу Теудерих

²² Πρόσκειται γὰρ αὐτῇ, μήτε οὐσίαν, μήτε ὑπόστασιν ἐπὶ Θεοῦ λέγειν. Ταῦτα καὶ Οὐλφίας ὁ τῶν Γότθων ἐπίσκοπος τότε πρῶτον συνέθετο (Σωκράτης, PG 67, 349C).

²³ *Εἰς τὴν Ῥωμαίων γῆν καταφεύγουσι* (Σωκράτης, PG 67, 553C).

²⁴ Ἀφορίζει οὖν αὐτοῖς τὰ μέρη τῆς Θράκης (Σωκράτης, PG 67, 553C).

Триариос или Стравос (lat. *Theuderichus Triarius et Strabus* ελλ. Θευδέριχος ο Τριαρίος η Στραβός), који се истиче својим устанком против Зинона (lat. *Flavius Zenon* ελλ. Ζήνων, †491), али и његов доста утицајнији имењак, Теудерих Афрос (lat. *Theuderichus Afer* ελλ. Θευδέριχος ο Άφρος) у српској литератури познат под називом Амалијац (Острогорски, 1996, 82). У западном дијелу Империје, на снази добија Одоакар (lat. *Odoacer* ελλ. Οδοάκαρος), који након својих ратова против Римљана у постхунској епохи, са својим одредима успијева освојити Стари Рим и 476. године са власти збацити последњег римског императора Ромила Августила (lat. *Romulus Augustulus* ελλ. Ρωμίλλος Αυγούστουλος)²⁵. Наведеним догађајем постаје први *riiас* великог Готског краљевства. Одоакаровим освајањима Старог Рима и Италије, Италија улази у нови период своје историје, специфично од каснијих црквених писаца прозван „вријеме Гота“²⁶.

„Вријеме Гота“ односно период готске владавине Старим Римом и Италијом траје и до средине VI вијека, односно до 555. године када Јустинијанов (lat. *Flavius Petrus Sabbatius Iustinianus* ελλ. Φλάβιος Πέτρος Σαββάτιος Ιουστινιανός, †565) одлучни војсковођа Нарсис (lat. *Narzes* ελλ. Ναρσής, †574) успијева од Острогота изузети цијелу Италију.

О постојању Аријанства на простору Старог Рима и Италије у периоду прије али и за вријеме Одоакарове владавине добијамо сасвим оскудне историјске податке. Свиједок постојања Аријанства на простору Италије свакако јесте храм који се налази у подножју римског Кириналског брежуљка (*Collis Quirinalis*) у насељу Субура (lat. *Subura* ελλ. Σουβούρα)²⁷. Храм се према одређеним подацима подиже од стране аријанца Рицимера (*Ricimer*) у част Светих Апостола, у временском периоду између 459. и 472. године. Међутим, податак се показује упитним из два основна разлога. Први разлог се односи на вријеме постанка храма, које је прије пада Старог Рима, када Хришћанство унутар града посједује доминантну позицију. Други разлог се односи на каснији феномен, а односи се на присвајање хришћанских храмова од стране аријанаца. Храм се налази у аријанској употреби током читавог периода Остроготског краљевства. Свакако, занимљив податак јесте да се исти полагањем моштију мученика блаженог Севастина и свете Агате у Часну Трпезу (*Gregorii*, PL 77, 287B), освећује 591/2. године, од стране ученог папе Григорија Великог или Двојеслова (lat. *Papa Gregorius Magnus*, ελλ. Γρηγόριος Α' ο Μέγας, †552). Храм данас носи назив Свете Агате.

Са друге стране, византијски историјски извори ове епохе јесу усмјерени на десетогодишњу владавину (Θεοφάνης, PG 108, 300A) Готским краљевством од стране Одоакара, као и његовим сукобима са Римљанима и у наставку Остоготима. Паралелно, црквена књижевност ове епохе јесте

²⁵ Θεοφάνης, PG 108, 300A.

²⁶ Ὁ καιρός τῶν Γότθων (*Gregorii*, PL 77, 222B).

²⁷ *Gregorii*, PL 77, 287B.

оптерећена јаком монофизитском кризом унутар Царства. Посебно занимљивом се показује чињеница да византијски извори ове епохе када говоре о Одоакару, праве јасну разлику у односу на Остроготе из тракијске области. Прва разлика се свакако односи на његово поријекло које је из области Италија „у Италији пак одгајан“²⁸. Друга, посебно занимљива разлика и сасвим неуобичајена за ову епоху јесте ненавођење прилога „аријанац“ (Αριανονιτ или Αρειανός) након Одоакаровог имена, прилог који је у византијској литератури ове епохе уобичајен за Остроготе Аријанце из области Тракије. Трећа разлика се односи на варварски начин власти „ригаса“ коју практикује Одоакар (Θεοφάνης, PG 108, 300Α), која се битно разликује од тракијских, подунавских и мисијских Острогота који као послушници Царства не практикују варварске него напротив носе државне титуле.

До промијена на политичком плану Италије долази услед готског сукоба који се завршава 493. године. Сукобом тракијски Остроготи излазе на политичку сцену Готског краљевства. Узрок наведеног сукоба јесте предлог императора Зинона тракијском конзулу (ύπατος) Остроготу Теудериху (Θεοφάνης, PG 108, 320С) за преузимање Готског краљевства у Италији уз обећање признавања права на наслиједство. Предлог бива прихваћен од стране Теудериха Афроса или Амалијца, који са остроготским одредима преко Далмације и планинских вијенаца Алпа стиже до ушћа ријеке По (lat. *Padus* ελλ. Πάδος) до Одоакарове престонице Равене (lat. *Ravenna* ελλ. Ραβέννη), гдје током одлучујућих борби против Одоакара истог убијају, док на његово мјесто сада новог Остроготског краљевства у Италији се уздиже ригас Теудерих, од тада познати као Велики (Φειδάς, 1997, 63).

Император Зинон, и ако Исавријанац, ромејском дипломатијом успијева једну опасност отклонити другом. Тракијским Готима у претходном периоду Империја чини велики број политичких уступака, а након побједије над Одоакаром и сеобом у Остроготско краљевство, Империју ослобађају огоромних политичких притисака. Тренутна снага Острогота унутар Империје се огледа у догађају крунисања војсковође Леона, касније императора Леона I Тракса (lat. *Flavius Valerius Leo* ελλ. Λέων Α' ο Θράξ, †474).

Теудерихови војни успијеси на простору Старог Рима и Италије проузрокују једну ширу сеобу великог дијела остроготске популације из предијела Тракије на територије нове Остроготске краљевине „дијецу пак и жене у кола стављене и намијештаја колико су понијели“²⁹. Битно је истаћи да се остроготска сеоба из приједјела Тракије свакако не односи а цијелокупну популацију тракијских Острогота, који се и касније периодично појављују у склопу војних активности Империје. Ове проналазимо у историјским изворима ове епохе: „Те године (497. године) од стране императора Анастасија

²⁸ Ἐν Ἰταλίᾳ δὲ τραφέντος (Θεοφάνης, PG 108, 300Α).

²⁹ Παῖδας τε καὶ γυναῖκας ἐν ταῖς ἀμάξαις ἐνθήμενοι καὶ τὰ ἔπιπλα ὅσα φέρειν (Προκόπιος, 1833, 7).

шаље се одред пак Гота и Веса и других народа Тракије³⁰. У овом дијелу рада свакако је битно обратити пажњу на саставни дио остроготске популације, која са њима одлази у ново краљевство. Наиме, поред наведених жена и дијете из претходног одломка, али и војника који се подразумевају, дио исте представља и њихово аријанско свештенство. Наиме, током свог боравка у предијелима Источног Илирика код Острогота, а због њихове изолације и не мијешања са Ромејима, аријанско свештенство се очувало. Претходно објашњава чињеницом са једне стране, да Остроготи ове епохе већ посједују свој алфабет као на свој језик преведено Свето Писмо, али и богослужбене књиге, чиме практично постају богословски изоловани од ромејског утицаја док са друге стране, Готи још од периода Првог васељенског сабора посједују своје свештенство. Снага готског свештенства у оквирима Империје постаје осјетљива током периода аријанске кризе, када најзначајнији представник њиховог свештенства, епископ Улфила, на страни „сличних“ активно учествује на стварању новог исповиједања вјере које би требао замијенити Никејско. Остроготским сеобама на простор Остроготског краљевства, поред готске популације долази и до пресељења организоване тракијско-аријанске хијерархије.

Са новом стварношћу, формирањем Остроготског краљевства на традиционалним територијама Старог Рима, Аријанство се намеће званичном религијом владајуће остроготске гарнитуре власти. Традиционалне територије Старог Рима постају простор двоструког хришћанског предања, онога хришћанског предање старосједилаца Старог Рима, који и подржавају одлуке Првог васељенског сабора, као и другог предања, досељеника Острогота Аријанаца, исповиједања осуђеног одлукама истог васељенског сабора.

Постојање два хришћанска предања на простору Остроготског краљевства потврђује и паралелно постојање хришћанских и аријанских храмова, које сусрећемо особито у престоничким италијанским градовима Риму у Равени. Аријанство у Старом Риму се свакако повезује са претходно помињаним храмом Свете Агате у насељу Субури али и оним Светог Северина на Есквилинском брежуљку (*Mons Esquilinus*). Престоница Остроготског краљевства, Равена, због своје позиције унутар краљевства, јесте свакако значајна. Паралелизам јесте посебно уочљив у примјеру двије крстионице. Наиме, и поред постојања хришћанске крстионице епископа Неона (lat. *Neonius* ελλ. *Νέωνας*) из IV вијека, ригас Теудерих подиже нову, аријанску. Такође, из времена владавине Теудериха у Равени подиже се храм познат као и „базилика Светог Аполинарија“ али и храм сада под називом „Теудерихов Маузолеј“. Разлике у два хришћанска предања на простору Италије су свакако примјетне на равенским мозаицима хришћанског „Архиепископског

³⁰ Τοῦτῳ τῷ ἔτει στέλλεται παρὰ τοῦ βασιλέως Ἀναστασίου στρατιὰ Γότθων τε καὶ Βεσσῶν καὶ ἐτέρων Θραῶν ἔθνῶν (Θεοφάνης, PG 108, 348B).

храма“, зиданог управо током периода владавине Острогота, на којима се Христос јединствено осликава као „Ратник“, који под својим ногама држи звијери — лава и змију, које сходно одређеним тумачењима представљају управо Аријанство.

Период прве половине VI вијека постаје посебно значајан јер богословско монархистички ставови једног либиджа, свештеника и филозофа са парохије Вавкале, изопштеног одлукама Првог васељенског сабора, поново постају предмет богословских расправа сада заступљених у базиликама и оронулим пјацама и фонтанама Старог Рима и Италије. Односи унутар Пресвете Тројице, монархија Оца, рађање Сина као и начин исхођења Духа Светог поново постају заступљене богословске теме, али сада у Остроготском краљевству.

Посебно интересовање изазива однос нових господара, аријанаца по исповиједању, према Хришћанству на простору Остроготског краљевства. Однос Острогота према Хришћанству Старог Рима и Италије се може подијелити у два засебна периода. Први период, који обухвата владавину Теудериха Афроса (или Великог), траје све до Ромејско-Остроготских ратова треће деценије VI вијека. Други период, који почиње се ромјско-остроготским ратовима и завршава се поразом остроготског ригаса Тотиле (lat. *Totila*, ελλ. *Τωτίλας*, †552), пораз који и означава слом Остроготског краљевства.

Први период карактерише снажна владавина Теудериха Великог као и улазак Аријанства на велика врата новог Остроготског краљевства и Италије. Међутим, и поред различитости Теудериха Великог „и ако јесте Аријанац“ (Θεοφάνης, PG 108, 344 A) у односу на старосједиоце Италије, током овог периода не постоје јасни трагови прогона Хришћана од стране Острогота. У прилог претходном свједочи и чињеница непрекидног боравка римских папа на њиховој традиционалној столици, Римској, током Теудерихове владавине, али и Теудерихово посредовање у сазивању помијесног сабора при избору папе Симаха (lat. *Papa Symmachus*, ελλ. *Πάπας Σύμμαχος*, 498–514). Наиме, у периоду након уснућа папе Анастасија (lat. *Papa Anastasius*, ελλ. *Πάπας Αναστάσιος Β΄*, 496–498) у Риму долази до подијеле по питању његовог наслиједника на римској столици. Одређени круг римског свештенства, који има и подршку ромејског императора Анастасија, за новог папу бира Лаурендија (lat. *Laurendius*, ελλ. *Λαυρέντιος*). Са друге стране, друга групација римског свештенства бира Симаха. Криза настала унутар римских црквених кругова се ријешава Теудериховим посредовањем у виду сазивања помијесног сабора (499. године) на коме се Симах потврђује за новог папу Римског, док други наречени кандидат, Лаурендије, одређује за епископа града Нукерије (lat. *Nuceria*, ελλ. *Νοκέρεια*) у јужној Италији: „док није Теудерих Афрос у оно вријеме држао Рим, и ако јесте Аријанац, помијесни сабор организова, Симаха

пак за епископа Рима потврди, Лаурентија опет за епископа града Неокерије одреди³¹.

Са друге стране ригас Остроготског краљевства Италије, Теудерих Велики стиче привилеговану позицију којом може утицати на догађања, не само она под покровитељством новог Остроготског краљевства, него и другог дијела који се налази у границама Византијске Империје. О претходном свиједочи и догађај одигран 523. године, након издавања противаријанског закона од стране цара Јустина (lat. *Flavius Justinus Augustus* ελλ. *Ιουστίνος Α΄*, †527), када остроготски ригас Теудерих у Цариград шаље изасланство Аријанаца предвођено са већ обољелим римским папом Јованом (lat. *Papa Joannes* ελλ. *Ιωάννης Α΄*, †526) „Те године Теудерих који држи Рим, Аријанац принудио је папу Јована да дође у Византију према цару Јустину, и да заступа за Аријанце...“³². Изасланство, које путује копненим путем преко Еладе (Gregorii, PL 77, 222C), за циљ има постизање договора са ромејским императором Јустином о престанку притисака на Аријанце унутар Империје ка напуштању њиховог исповиједања. Остроготско изасланство предвођено папом Јованом у Цариграду по Аријанце постиже позитиван резултат. Свакако, Теудорихово дипломатско искуство доноси превагу у датом моменту. Наиме, исти преко папе Јована у Цариград шаље значајну поруку према којој ће он у случају негативног одговора идентично наступити према хришћанској популацији Италије, која је далеко бројнија од оне Аријанске: „... јер је Теудерих запријетио да ће православним по цијелој Италији ово учинити“³³. Занимљив свакако јесте податак да након повратка у Равену, папа Јован се заробљава, након чега и убрзо умире у тамници.

Међутим, са Теудериховим уснућем 526. године, Остроготско краљевство улази у нову фазу свога постојања. Неспособност његових наслиједника, као и сама борба око престола постају довољан сигнал новом ромејском императору Јустинијану Великом за повратак традиционалних територија Старог Рима унутар оквира велике Империје. Ромејско-остроготским ратовима са почетка треће деценије VI вијека, почиње и нови период односа Аријанства према Хришћанству на простору Италије.

Прецизније податке о односу Аријанства према Хришћанству током овог периода, сусрећемо у књижевном дијелу римског папе Григорија Великог које носи специфичан назив *Дијалога Књига Dialogorum Libri*), а настаје као плод разговора са свиједоцима очевидцима догађаја из периода

³¹ Ἐως οὗ Θεουδέριχος ὁ Ἄφρος κρατῶν τηνικαῦτα Ῥώμης, καίπερ Ἀρειανὸς ὢν, σύνοδον κροτήσας τοπικὴν, Σύμμαχον μὲν ἐπίσκοπον Ῥώμης ἐκύρωσε, Λαυρέντιον δὲ εἰς Νοκέρειαν τὴν πόλιν ἐπίσκοπον προσέταξεν (Θεοφάνης, PG 108, 344A).

³² Τοῦτῳ τῷ ἔτει Θεουδέριχος κρατῶν τῆς Ῥώμης Ἀρειανοφρονῶν ἐβίασατο τὸν πάππαν Ἰωάννην ἐλθεῖν εἰς τὸ Βυζάντιον πρὸς τὸν βασιλέα Ἰουστίνον, καὶ πρεσβεῦσαι ὑπὲρ Ἀρειανῶν. (Θεοφάνης, PG 108, 396A).

³³ Ἐπεὶ καὶ Θεουδέριχος εἰς τοὺς κατὰ τὴν Ἰταλίαν ὀρθοδόξους τοῦτο ποιεῖν ἠπειλεῖ. (Θεοφάνης, PG 108, 396B).

„времена Гота“. Дијело обухвата временски период владавине готског ригаса Тотиле, Јустинијанове ратове као и први дио лангобардских освајања Италије, који почињу са слабљењем византијске централне моћи, а крунишу се 568. годином.

Током другог периода Аријанство према Хришћанству Старог Рима и Италије постаје изузетно нетрпељиво и агресивно. Наведено долази до посебног изражаја током периода другог пада Старог Рима под Остроготе због чега се и римски папа Вигилије принуђава на одлазак из Рима и на свој дуги боравак у Цариграду (Θεοφάνης, PG 108, 496A). Феномен нетрпељивости и агресивности Аријанства према Хришћанству током сукоба са ромејском хришћанском војском не настаје на простору Италије. Његови коријени се налазе у Сјеверној Африци, гдје током сукоба Вандала Аријанаца са Ромејима хришћанско становништво трпи прогоне (Θεοφάνης, PG 108, 429B). Нетрпељивост и агресивности према Хришћанима Италије су посебно изражене током периода владавине остроготског ригаса Тотиле, када чести прогони хришћанског становништва као и бацање епископа пред дивље звијери ради посматрања и задовољења народних маса (Gregorii, PL 77, 238), попримају обресе оних ранијих тешких прогнона Хришћана, прогона од стране Римљана многобожаца.

У наведеној литератури ове епохе, која остроготског ригаса, због његовог односа према Хришћанима незадовољно оловљава „беспоштенним ригасом Тотилом“³⁴, а његове готске војне одреде „зверским Готима“³⁵, узроци нових звијерстава над Хришћанима Старог Рима образлажу се чињеницом учествовања истих Хришћана у одбрани опседнутог града од стране Тотилиних остроготских трупа, али и другим случајевима. Наиме, у италијанском граду Перусији (lat. *Civitas Perusinae*, ελλ. *πόλη Περούσιας*), епископ Еркулан (lat. *Episcopus Herculanus*, ελλ. *Επίσκοπος Ερκουλανός*) након освајања града на зидинама истог мученички страда трпећи остроготска звијерства, док се са друге стране, становници града Перусије протјерују (Gregorii, PL 77, 242–243).

Током овог периода однос Аријанства према Хришћанству на простору Старог Рима и Италије поред наведеног остроготског понашања нам указује и на значајну проблематику са којом се сусреће аријанско свештенство на овом простору, а исказује се недостатком сакралних објеката. Непобитна чињеница јесте да Аријанство у великим италијанским градовима поседује своје храмове. Међутим, до проблема долази у удаљеним градовима и областима гдје са једне стране постоји аријанска хијерархија предвођена епископом као и становништво које исповиједа Аријанство „... Аријанац епископ сабравши мноштво народа...“³⁶ док са друге не постоје

³⁴ Τοῦ δυσσεβοῦς Τοτίλα (Gregorii, PL 77, 242B).

³⁵ Θηριώδεις Γότθοι (Gregorii, PL 77, 239D).

³⁶ Ο Ἀρειανὸς ἐπίσκοπος συνάξας πλῆθος λαοῦ (Gregorii, PL 77, 286C).

организовани храмови у којим могу вршити своје интерне обреде „и тамо мијеста није имао, у коме би његов празник одслужио“³⁷. Аријанци, под плаштом лоших односа према хришћанском становништву Италије, у недостатку својих сакралних објеката хришћанске храмове настоје претворити у своје вјерске објекте. Наиме, у граду Сполету (lat. *Spoleto*, ελλ. *Σπολήτο*) Аријанци предвођени својим епископом, да би прославили свој празник, и поред евидентног отпора од стране Хришћана града Сполета на силу настоје преузети саборни храм Светог Апостола Павла (Gregorii, PL 77, 286–287).

Аријанство на простору Старог Рима и Италије Јустинијановим освајањима не престаје постојати. Трагове његовог постојања проналазимо и након лангобардских освајања простора Италије.

---

³⁷ Καὶ τόπον ἐκεῖσε μὴ ἔχων, ἐν ᾧ τὴν ἑορτὴν αὐτοῦ ἐπιτελέσει (Gregorii, PL 77, 286C).

Литература

- Gregorii, M. (1849). *Dialogorum Libri IV*. У Migne. J. P. (yp.), *Patrologiae Cursus completes: Series Latina* [PL], том 77, (стр. 149–431). Parisiis: Venit apud Editorem.
- Mansi, J. D. (1759). *Sacrorum Conciliorum nove et amplissima collectio*. Том 2. Florentiae: Expensis Antonii Zatta Veneti.
- Острогорски, Г. (1996). *Исџорија Визанџије*. Београд: Просвета.
- Προκοπίος, Κ. (1833). Ὑπέρ των πολέμων λόγοι. У Dindorfii. G. (yp.), *Scriptorum Historiae Byzantinae*, том 2. Bonnae: Impensis ed. Weberi.
- Σωζόμενος, Ε. (1864). Ἐκκλησιαστικὴ Ἱστορία. У Migne. J. P. (yp.), *Patrologiae Cursus completes: Series Graeca* [=PG], том 67, (стр. 843–1131). Paris: Excudebatur venit apud J.-P. Migne Editorem.
- Σωκράτη, Σ. (1864). Ἐκκλησιαστικὴ Ἱστορία. У Migne. J. P. (yp.), *Patrologiae Cursus completes: Series Graeca* [=PG], том 67, (стр. 30–843). Paris: Excudebatur venit apud J.-P. Migne Editorem.
- Θεοδώριτου, ε. Κ. (1748). *Εκκλησιαστικὴ Ἱστορία*. У *Theodoriti et Evagrii Historia Ecclesiastica, item excerpta ex historia ecclesiastica Philostorgii et Theodori Lectoris*, (стр. 5–224). Augustae Taurinorum.
- Θεοφάνη, Ο. (1861). Χρονογραφία. У Migne. J. P. (yp.), *Patrologiae Cursus completes: Series Graeca* [=PG], том 108, (стр. 63–1010). Paris: Excudebatur venit apud J.-P. Migne Editorem.
- Φειδάς, Ι. Β. (1994). *Εκκλησιαστικὴ Ἱστορία Α΄*. Αθήνα.
- Φειδάς, Ι. Β. (1997). *Βυζάντιο*. Αθήνα.
- Φιλοστόργιος. (1748). *Εκ των Εκκλησιαστικῶν ιστοριῶν επιτομή*. У *Theodoriti et Evagrii Historia Ecclesiastica, item excerpta ex historia ecclesiastica Philostorgii et Theodori Lectoris*, (стр. 431–505). Augustae Taurinorum.

Radovan Radić

University of East Sarajevo, Academy of Music, East Sarajevo

Ο Αρειανισμός και οι Γότθοι: Ο ρόλος του γοθτικού
στοιχείου στην διάδοση του Αρειανισμού στον παραδοσιακό
χώρο της Πρεσβυτέρας Ρώμης και της Ιταλίας

Ο Αρειανισμός είναι η αίρεση η οποία γνωρίζει την ακμή της κατά τον Δ΄ αιώνα. Κατά τον αιώνα αυτό, ο Αρειανισμός από διδασκαλία ενός ιερέα της αλεξανδρινής ενορίας Βαβκάλας εξελίσσεται σε αρειανική ομολογία, η οποία στα μέση του Δ΄ αιώνα δημιουργεί σφοδρή κρίση εντός συνόρων της Αυτοκρατορίας. Η διδασκαλία του Άρειου γίνεται και ο λόγος της συγκλίσεως της Πρώτης και μεγάλης Οικουμενικής συνόδου, στην οποία η διδασκαλία του καθαιρείται ως αίρεση. Τα αντικείμενο της έρευνάς μας εκπροσωπεί η περίοδος της αρειανικής κρίσεως όποτε ο λαός Γότθοι δέχονται τον Χριστιανισμό εκ μέρος των αρειανών ιεραπόστολων, όπως και η εποχή αμέσως μετά από αυτήν, τέλος του Ε΄ και το πρώτο ήμισυ του ΣΤ΄ αιώνα, όταν ο Αρειανισμός γίνεται η θρησκεία της γοθτικής ηγεσίας του Οστρογοθτικού βασιλείου της Ιταλίας.

Key words: Ο Αρειανισμός, οι Γότθοι, Οστρογοθτικό βασίλειο, Ιταλία, αίρεση, Ουλφίλας.

Датум пријема чланка: 30. 05. 2020.

Датум прихватања чланка за објављивање: 07. 09. 2020.